

שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?

ישיבת וועדת הכספים של הכנסת היתה (כרגיל) קשה וסוערת. החקלאים דרשו תוספת מיידית של כמה עשרות מיליוני שקלים. לדבריהם, ללא התוספת אין סיכוי שיצליחו ל'שרוד את שנת השמיטה מעל האדמה'.

תוך כדי הדיון קם נציג האוצר, והתריס לעבר החקלאים: 'מדוע אתם צריכים כל כך הרבה כסף?! זו מצווה שנהגה פעם, בזמן בית המקדש. אבל למה בימינו צריך שמיטה?'

נציג החקלאים לא התבלבל ומיד השיב: 'אתה יודע שבכל מקרה, גם אם חיוב מצוות השמיטה אינו כה חמור כמו בזמן המקדש, זו מצווה חשובה ביותר'.

'פרט לכך', הוסיף, 'אין כל קשר בין בניין או חורבן בית המקדש לשמירת השמיטה. השמיטה יכולה לנהוג מהתורה גם כשאינו בית מקדש'.

'באמת?!', החזיר אחד החכ"ם, 'ואני שמעתי מאחד מחבריי הרבנים שהיום החיוב במצוות השמיטה אינו מן התורה! הבנתי ממנו שהחכמים הם שהחליטו להטיל את חיוב השמיטה! למה כל המדינה צריכה לשלם בגלל החכמים הללו?!'

התשובה לא איחרה לבא, 'ראשית, אתה צודק ששמיטה בזמן הזה לרוב הדעות אינה מדאורייתא, אבל יש לזה הסבר ארוך, שלא קשור לבית המקדש... בכל מקרה, כפי שאמרתי, אנחנו עוסקים באחת המצוות החשובות ביותר. בכל הדורות, בהם היו חקלאים יהודים בארץ ישראל הם שבתו בשמיטה. דווקא כשיש לנו מדינה אתם רוצים למנוע את האפשרות לעשות זאת?

אחד הצופים בדיון קטע את נציג החקלאים, ואמר: 'אבל למה המדינה צריכה לעזור לכם? למה כל הציבור צריך לשלם את החשבונות שלכם, הרי כתוב בתורה שבשנה השישית התבואה תספיק לשלוש השנים הבאות, אז תסתדרו בעצמכם!'

'יודע מה', אמר נציג החקלאים, 'אני אשלח לכם דפי מקורות על הנושא...'

ביחידה זו ננסה לברר, אם חיוב השמיטה בזמן הזה הוא מדאורייתא. ואם שמיטה איננה מצווה מדאורייתא בזמן זה, מתי החיוב יהיה מן התורה.

יחידה א: הקשר בין השמיטה ליובל, ובינם לבין האחזותנו בארץ

השאלה אם השמיטה נוהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ב'ספק דאורייתא' יש להחמיר, בעוד שב'ספק דרבנן' ניתן להקל. ביחידה זו נלמד, שיתכן שיש קשר בין מצוות היובל למצוות השמיטה, ואם היובל אינו נוהג, גם השמיטה אינה נוהגת מן התורה. יש לדון גם בשאלה נוספת: במה תלויה חובת מצוות היובל נדון תחילה בשאלה האם מצוות היובל נוהגת בזמן הזה מן התורה, ואח"כ נעבור למצוות השמיטה.

האם היה חיוב לשמור את מצוות השמיטה והיובל מן התורה, בזמן בית שני?

1. תלמוד בבלי מסכת ערכין דף לב עמוד ב

ומי מנו שמיטין ויובלות {בזמן עזרא}? השתא משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות, עזרא דכתיב ביה: 'כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים ושש מאות וששים' הוה מני? דתניא: משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות. שנאמר: 'וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה', בזמן שכל

ומי מנו – האם מנו ישראל את שנות השמיטה והיובל? השתא משגלו... עזרא דכתיב ביה – הרי לא מנו את שנות היובל כבר מזמן שחלק מהשבטים יצאו לגלות. וכל שכן בזמן עזרא, שרק חלק קטן מהגולים חזר לארץ ישראל.

מנו יובלות לקדש שמיטין – מצוות היובל לא נהגו בפועל: לא שחררו עבדים, ולא החזירו קרקעות לבעליהן. אבל ספרו את השנה כשנת יובל, ורק אחריה התחילה השנה הראשונה לשמיטה. אילו לא היו מונים את שנת היובל, היו שנות השמיטה משתבשות (ההסבר לפי רש"י).

היינו למאי... – בשלב זה סברה הגמ' שעשרת השבטים לא חזרו לארץ, ולכן הניחה שהיובל לא נהג מדאורייתא בימי בית שני. אבל לפי המסקנה, עשרת השבטים חזרו לארץ עוד בימי בית ראשון, גלו לבבל בחורבן הבית, וחזרו לארץ עם עזרא. לכן היובל כן נהג מדאורייתא בבית שני.

חזרו למקומן הראשון – אף על פי שירמיהו החזיר את עשרת השבטים לארץ, לאחר חורבן הבית הם לא גלו לבבל, אלא חזרו לאותם מקומות שאליהם הגלה אותם מלך אשור. **הרבה כרכים כבשום** - הרבה ערים (חלקים רבים של ארץ ישראל) היו תחת שלטון עם ישראל בימי בית ראשון, ולא בימי בית שני. לכן ברור שההתיישבות בבית שני, לא הייתה לפי גבולות הנחלות הראויות לכל שבט.

יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן. יכול היו עליה והן מעורבין, שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין, יהא יובל נוהג? תלמוד לומר: 'לכל יושביה', בזמן שיושביה כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין? (תשובה:) א"ר נחמן בר יצחק: מנו יובלות לקדש שמיטין.

- ❖ מהו הטעם בגמרא שהיובל אינו נוהג בזמן עזרא והיום?
- ❖ נסו להסביר את דברי הגמרא 'בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן'. מהי הכוונה ש'מקצתן גלו'? באיזה היקף אנשים מדובר? העזרו במקורות הבאים.

2. תוספות מסכת גיטין דף לו עמוד א ד"ה בזמן שאתה משמט

ואומר רבינו תם דבבית שני נהג יובל... והא דאמר בסוף ערכין: 'מנו יובלות לקדש שמיטין', דמשמע דיובל לא נהג. היינו למאי דסלקא דעתך התם מעיקרא, דלא חזרו עשרת השבטים שגלו, ולא היו בגלות בבל אלא שני שבטים, וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה עליה. אבל במסקנא דאמרינן דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן, נמצאו דהיו שם מ"ב שבטים, ואף על גב שלא עלו כולם חשיב כל יושביה.

- ❖ כיצד מפרש רבינו תם את דברי הגמרא 'בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן'?

3. חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף לו עמוד א

ואינו מחוור לי {דברי רבינו תם} :

- א. שלפי דעתי אפילו למאן דאמר עשרת השבטים ירמיהו החזירן, לא גלו לבבל מעולם אלא חזרו למקומם הראשון...
 - ב. והתימה הגדול שמתמיהנו הרב ז"ל בדבריו שהרי המקראות מוכיחים... שכל החוזרים משבט יהודה ובנימין היו.
 - ג. ועוד: שהרי הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, ונתישבו במקצתה של א"י במה שרצו ולא נתחלקו השבטים ואמרינן התם בערכין: 'היו עליה אבל היו מעורבין, שבט יהודה בבנימין, ושבט בנימין ביהודה, יכול יהא היובל נוהג? תלמוד לומר: 'לכל יושביה' - בזמן שיושביה כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין...
- אלא אינו נקרא 'כל יושביה עליה' ולא 'בבאכס' עד דאיכא רוב כל שבט ושבט... וכי תעלה על דעת הרב ז"ל שאם עלו שנים או שלשה מכל שבט ושבט יהא יובל נוהג להם? ואפשר שכל דיני יובל נוהגין כן מדבריהם {בזמן בית המקדש השני}... וסעד נמצא לזה בספר יוסף בן גוריון הכהן שאמר שנתקדש היובל בימי אחד ממלכי החשמונאים...

- ❖ סכמו לעצמכם מהן הוכחות הרמב"ן שבבית שני לא נהג יובל מהתורה?
- ❖ האם לדעתו נהג היובל מדרבנן? כיצד הוא מוכיח זאת?
- ❖ כיצד הרמב"ן מסביר את דברי הגמרא 'בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן'?

האם נוהגת שמיטה בזמן שאין יובל?

לאחר שבררנו לעצמנו במה תלויה מצוות היובל, נעבור לדיון השני, האם מצוות השמיטה תלויה במצוות היובל.

4. ספרא (תורת כהנים) בהר פרשה ב

...חכמים אומרים: שביעית נוהגת אף על פי שאין יובל, והיובל אינו נוהג אלא אם כן יש עמו שביעית.

- ❖ מה היא דעת חכמים לגבי שמיטה בזמן שאין יובל?

5. תלמוד ירושלמי גיטין פרק ד הלכה ג

רבי אומר שני שמיטין: שמיטה ויובל. בשעה שהיובל נוהג, השמיטה נוהגת מדברי תורה. פסקו היובלות, נוהגת שמיטה מדבריהן.

נוהגת שמיטה מדבריהן – חיוב השמיטה אינו מן התורה אלא מדרבנן

❖ מה היא דעת רבי בירושלמי לגבי שמיטה בזמן שאין יובל?

6. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לו עמוד א

הלל התקין פרוזבול... ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית, והתקין הלל דלא משמטא? אמר אביי: בשביעית בזמן הזה, ורבי היא. דתניא, רבי אומר: וזה דבר השמיטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים.

פרוזבול - שטר שמונע שמיטת כספים. ומי איכא מידי... - וכי יכול היה הלל לעקור מצווה מן התורה להשמיט החובות?

❖ הלל הזקן תיקן תקנה שכמעט ומבטלת את דין שמיטת כספים. אביי מסביר שלהלל היתה הסמכות לתקן תקנה זו, משום ששמיטת כספים בזמן הזה אינה אלא מדרבנן. מתי חי הלל? (העזר ברש"י במקור הבא) האם בזמנו נהג היובל?

❖ האם ניתן ללמוד מהגמרא מהו תוקף שמיטת קרקע בזמן הזה? עיינו בדברי רש"י המובאים להלן.

7. רש"י מסכת גיטין דף לו עמוד א ד"ה בשביעית בזמן הזה

ואף על גב דהלל בבית שני הוה, סבירא ליה לאביי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא... שכתב במסכת גיטין בירושלמי: מנין שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג? שנאמר: 'וזה דבר השמיטה שמוט' - אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית. אבל בתורת כהנים ראיתי, דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג. ואומר אני שהוא מחלוקת.

❖ לפי רש"י, מהי הנחת היסוד של אביי, שממנה הסיק ששמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן?

❖ מהי שיטת הירושלמי בשאלה אם שמיטה בזמן הזה מדאורייתא? מי חולק על על הירושלמי?

❖ מהי דעת אביי בגמרא (מקור 6)?

יחידה ב: תוקף השמיטה בימינו

ביחידה א למדנו כי לפי רש"י ותוספות, השמיטה נוהגת בזמן הזה רק מדרבנן, ולא מדאורייתא, כי התנאי לחיוב בשמירת השמיטה מתורה הוא רק כשכל שבטי ישראל שרויים על אדמתם, כל אחד בנחלתו. ביחידה זו נלמד ארבע שיטות ראשונים אחרות:

- (א) יש הסוברים שאף בזמן הזה שמיטה מדאורייתא;
- (ב) יש הסוברים שחייבים בשמיטה בזמן הזה 'מדברי קבלה', כלומר מצוות נביאים;
- (ג) יש הסוברים ששמיטה מדרבנן ככל שאר המצוות התלויות בארץ;
- (ד) ויש הסוברים שאין כלל מצוות שמיטה היום - אפילו לא מדרבנן.

הסוברים ששמיטה דאורייתא

8. ספר העיטור אות פ - פרוזבול

ומסתמא דאיכא למימר דאורייתא כרבנן:

- (א) גרסינן במשקין: 'יכול ילקה על תוספת שביעית?' שמע מינה דכולהו סבירא להו דאורייתא.
- (ב) וקיימא לן הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו.

❖ מהן הראיות שמביא בעל העיטור לכך ששמיטה דאורייתא?

הדעה שחיוב השמיטה בימינו הוא מ'דברי קבלה'

9. שו"ת בית הלוי חלק ג סימן א

חיובו עתה בזמן הזה מכוחו של התקנה שתיקנו עולי גולה אז בימי עזרא, וקיבלו עליהם לשמור שמיטה, אף על גב דאין יובל. אם כן לא נקרא שמיטה דרבנן, רק הוא דברי קבלה דתקנות עזרא... וכמו שכתוב שם (נחמיה י):

'וּבְכָל זֹאת אֶנְחֵנו כְּרִיתִים אֶמְנָה וְכִתְבִים וְעַל הַחֲתוּם שְׁרִינוּ לְוִיָּנו כְּהִנְיָנו... וּבָאִים בְּאֶלֶה וּבְשִׁבְעָה... וְנִטַּשׁ אֶת הַשְּׁבִיעִית וּמָשָׂא כָל יָדוֹ,'

הרי דכל עולי הגולה קיבלו עליהם באלה ובשבעה לשמור שמיטה... ובודאי דיש לו דין כל חומר איסורא דאורייתא. כדן דברי קבלה, וכדן שבעת ציבור על דורותם ואין מקום להקל בזמן הזה יותר מבזמן הבית.

❖ בית הלוי טוען שחייבים בשמיטה מ'דברי קבלה' - דברי נביאים, ולדעתו ניתן תוקף מחודש למצוות השמיטה בימי עזרא ונחמיה. מהו המקור לכך לדעתו? כדאי לעיין בפסוקים עצמם (נחמיה פרקים ט-י):

לא נקרא שמיטה דרבנן, רק הוא דברי קבלה - כינוי למצוות שמקור החיוב בהן, הוא מהנ"ך ולא מהתורה. מצוות אלה נחשבות למצוות חמורות יותר ממצוות 'דרבנן', שהן תקנות מאוחרות יותר - והן תוקנו בזמן התנאים או האמוראים.

10. הרב קוק - שבת הארץ מבוא אות ח

הגאון בעל בית הלוי ז"ל בא לחדש... שכבר קבלו עליהם בימי עזרא אלה ושבעה... אכן דבריו אלה מפליאים מאד, ויש עליהם כמה תשובות:

- א. אם נאמר שיש לחוש בחיוב שביעית מצד השבעה הזאת שמימי עזרא, הלא תקשה טובא בגמרא בגיטין (לו ע"א)... 'בשביעית בזמן הזה דרבנן'... הלא קיים עדיין כח השבעה ההיא...
- ב. הרי כתוב שם בקרא לשון 'שבעה', ושבעה אינה חלה כלל על הדורות הבאים...
- ג. בלאו הכי נראה ששבעה זו כולה אינה שייכת רק לזמן בית המקדש, כיון שכתובים בה עניני בית המקדש ונסתימה בזה: "ולא נעזב את בית אלוקינו".

11. חזון איש שביעית סימן יח סעיף ד

כתב בספר... בית הלוי דשביעית בזמן הזה דאורייתא משום שבעת הנשיאים כדכתיב נחמיה י... וניכרים הדברים שהיה לחיזוק השעה בדבר שהיו נכשלים... ואף אותן שנשבעו לא באו להוסיף שלא יתירו במקום

שאפשר להקל בדרבנן, אלא נשבעו לשמור כפי תקנת חכמים, ומה שרואים חכמים להתיר במקום פסידא או תיקון העולם, אינו בכלל השבועה.

❖ הרב קוק והחזון איש דוחים את בית הלוי: אילו דחיות מבוססות על מקורות, ואילו על סברה?

משום שאין קדושה בארץ לעניין כל המצוות התלויות בה - גם שמיטה מדרבנן

עד כה, הדיון שלנו עסק בתוקף מצוות השמיטה היום. אך בהקשר הכללי, אפשר לשאול גם על מצוות אחרות, האם הן תקפות היום או לא. למשל, האם חייבים היום להפריש תרומות ומעשרות מהיבולים מן התורה? שאלה זו תהיה תלויה בהכרעה בשאלה אם קדושת הארץ בטלה בגלל הגלות, בלשון חז"ל: 'קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא', או שהארץ נשארה בקדושתה למרות שבניה עזבו אותה ויצאו לגלות, בלשון חז"ל 'קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא'.

12. תלמוד ירושלמי מסכת גיטין פרק ד הלכה ג

אמר רב הונא: קשיתא קומוי רב יעקב בר אחא: כמאן דאמר מעשרות מן דבריהן, ברם כמאן דאמר מעשרות מן התורה, והילל מתקין על דבר תורה?

אמר רבי יוסי: וכי משעה שגלו לבבל כלום נפטרו אלא ממצות התלויות בארץ, והשמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ! חזר רבי יוסי ואמר: 'זה דבר השמיטה שמוט' - בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ מדבר תורה - השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ דבר תורה; בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ מדבריהן - השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהן.

תמן אמרין, אפילו כמאן דאמר מעשרות דבר תורה, מודה בשמיטה שהיא מדבריהן, דתני 'זוה דבר השמיטה שמוט' רבי אומר שני שמיטין הללו שמיטין ויובל, בשעה שהיובל נוהג - שמיטה נוהגת דבר תורה, פסקו היובילות שמיטה נוהגת מדבריהן.

❖ בדברי הירושלמי שני הסברים לכך ששמיטה נוהגת בימנו רק מדרבנן. מהם?

13. ספר התרומה (רבי ברוך מגרמייזא) הלכות ארץ ישראל

הלכה דקדושת הארץ לא קדשה עתה לעניין תרומות ומעשרות... ולא תימא מכל מקום הלכה קדושת עזרא לתרומה ומעשר קיימת לעולם אף בזמן הזה... אלא בזמן הזה בטלה, ואין חייב מן התורה להפריש תרומה ומעשר... והטעם זה נוכל לומר דבשביעית מותר לחרוש ולזרוע בקרקע הגוי אפילו מדרבנן...

❖ כאיזה מההסברים בירושלמי נקט ספר התרומה?

❖ עיינו ביחידה א, מי מהראשונים נוקט כהסבר השני בירושלמי?

משום שאין בית דין שישפוט את השנים חיוב השמיטה מדרבנן, או שהיא לא נוהגת בכלל

14. תשובת ר' זרחיה הלוי - בעל המאור, מובאת בספר התרומות שער מה (אות ד)

גם הרב רבי זרחיה בתשובתו פסק שאינו נוהג עכשיו... שהדבר ידוע שבימי רבותינו חכמי המשנה והתלמוד היו בתי דינים גדולים קבועים בארץ שהיו מקדשין את החדש, ואפשר כמו כן שהיו מקדשין את השנה זכר ליובל, עכשיו שאין בית דין יכול לקדש שנה ולא חודש בידוע שבטלו היובלות בטלה גמורה ובטלו אף השמיטות עמהם, לדברי רבי, לפי ששתיהן מצות קשורות ותלויות זו בזו...

❖ לדעת ר' זרחיה הלוי לא חייבים היום בשמיטה כלל. מהי הסיבה לכך? עיין בהסבר שבצד ימין.

❖ מדוע "עכשיו אין בית דין יכול לקדש שנה וחודש"?

קשיתא... - ר' יעקב
הקשה: כיצד התקין הלל הזקן פרוזבול, ועקר את דין שמיטת כספים? ניחא אם נאמר שחיוב הפרשת המעשרות בימנו הוא רק מדרבנן, מובן שגם שמיטת כספים מדרבנן, ואפשר לבטלה. אך אם חיוב הפרשת המעשרות הוא מדאורייתא, איך עקר את שמיטת כספים? **כלום נפטרו...** - ר' יוסי הקשה על ר' יעקב: אפילו אם מעשרות מדרבנן, עדין שמיטת כספים צריכה להיות מדאורייתא, כי היא מצוות הגוף, ואינה מן המצוות התלויות בארץ! למסקנה, חוזר בו ר' יוסי, ומודה ששמיטת כספים תהיה כמו מצוות התלויות בארץ, כי היא תלויה בשמיטת קרקעות.

עכשיו שאין בית דין... - מזמן משה רבינו, היו החכמים נותנים לתלמידיהם הראויים רשות לפסוק. מתן רשות זה נקרא 'סמיכה'. מותר לסמוך רק בא"י, כך שעם חורבן הישוב בא"י וגזירות הרומאים בסוף תקופת האמוראים נתבטלה הסמיכה. בית הדין היום אינו יכול לקדש את השנים ואת החודשים, כי עליהם להיות 'חכמים סמוכים'. לדעת בעל המאור, כדי לחייב במצוות היובל, אפילו מדרבנן, על ב"ד של חכמים סמוכים למנות את השנים.

15. הרב קוק - שבת הארץ מבוא אות ז

לדעתם... כשאין מנין של יובלות כדי להעמיד שמיטה במקומה, אז [השמיטה] אינה נוהגת גם מדרבנן, ולזה המנין סבירא להו שצריך בית דין הגדול... אין המנין שייך דוקא ללשכת הגזית אלא לבית דין סמוך ומומחה לכל ישראל, וזה היה בכל זמן הנשיאות.

❖ הרב קוק דן בשיטת ר' זרחיה הלוי. מתי לדעתו נפסקה ספירת השנים?

16. חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף לו עמוד א

ויש אומרים... כיון שבטל היובל בטול גמור ואינו נוהג אפילו מדבריהם אף השמיטה אינה נוהגת כלל ואפילו מדבריהם לא בעבודת קרקע ולא בהשמטת כספים, וזו היא דעת הראב"ד ז"ל. ואין זה מחוור...
ועוד, שמימי ר' הלל הנשיא שתקן לנו סדר מועדות וקדשן לדורות על פי מנין שאנו מונין בו, שוב לא היה בארץ ישראל בית דין ראוי לקדש, וכל שכן בימי רב אשי שכבר בטלו מומחין מארץ ישראל. אלא בזמן הזה היה, ואף על פי כן מצינו לו ולרבנן דדריה דמשמטי...
והראיה המכרעת: ששנת השמיטה מפורסמת בארץ ישראל היום ומנהג אבותיהם בידיהם להשמיט קרקע כלומר שנוהגין בה כל קדושת שביעית...

❖ מהן ראיות הרמב"ן נגד ר' זרחיה?

❖ מדוע מכנה הרמב"ן את הראייה האחרונה שהביא 'מכרעת'?

17. הרב קוק - שבת הארץ על הרמב"ם פרק ז הלכה כה

ונראה שאפילו לדבריהם [של ר' זרחיה הלוי וסיעתו] כבר קבלו אבותינו יושבי ארץ ישראל מעולם, גם אחר שכבר לא היה בית דין מקדש שנים, לחוש ולהנהיג שביעית זכר לחיוב שביעית של תורה, שתהיה נוהגת כאשר ישובו כל ישראל לארץ ישראל ויהיו כל יושביה עליה.

❖ לדעת ר' זרחיה הלוי אין חיוב שמיטה, האם בכל זאת צריך לשמור שמיטה לשיטתו? למה?

❖ האם דברי הרב קוק יישבו את 'הראיה המכרעת' של הרמב"ן נגד ר' זרחיה?

ללשכת הגזית... - מניית שנות השמיטה והיובל אינה צריכה להעשות בבית הדין שבבית המקדש, אלא מספיק בית דין שהדיינים בו קיבלו סמיכה מרבותיהם, ושהם ממונים על כל ישראל.

ר' הלל הנשיא... - מן התורה מקדשים את החודש בעדים. גם הקביעה אם מעברים השנה ומוסיפים חודש אדר צריכה להיעשות בכל שנה, ואין מעברים משנה לחברתה. אבל ר' הלל שהיה אמורא בארץ ישראל, ראה שהישוב בא"י עומד להחרב, ולכן תיקן את לוח השנה, שבו אנו משתמשים עד היום. **מצינו לו... - מצאנו שחכמי דורו של רב אשי, שהיו הרבה אחרי ר' הלל, קיימו את מצוות השמיטה.**

יחידה ג: דיון בדברי הרמב"ם

18. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כה

אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד... ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית.

בפני הבית – בזמן שביט המקדש קיים.

19. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכות ח - ט

משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות...

ובזמן שהיובל נוהג - נוהג דין עבד עברי, ודין בתי ערי חומה, ודין שדה חרמים ודין שדה אחוזה, ומקבלין גר תושב ונוהגת שביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מן התורה.

נוסח א (נוסח כל כתיב היד): נוסח ב (נוסח הדפוסים):

ובזמן שאין היובל נוהג - אין נוהג עבד עברי, ולא בתי ערי חומה, ו... ונוהגת שביעית בארץ מדבריהם, וכן השמטת כספים בכל מקום מדבריהם, כמו שביארנו. ומה שביארנו.

רבי יוסף קארו (1488-1575) נולד בספרד. בגיל 4 גורש עם משפחתו בגירוש ספרד, והם עברו עם לטורקיה. בגיל 48 עלה לארץ ישראל והתיישב בצפת. ר' יוסף קארו כתב שלושה ספרים חשובים הנחשבים כספרי יסוד: 'כסף משנה' - פירוש על הרמב"ם, 'בית יוסף' - פירוש לפי סדר הטור. בפירוש זה הוא קיבץ ומקבץ את כל המקורות מיסודות ההלכה ועד ההלכה למעשה. וישולחן ערוך שבו מובאת הפסיקה הלכה למעשה. יש המכנים אותו 'מרן המחבר'.

❖ **מהי מעמדה של שמיטה בזמן שאין יובל, לדעת הרמב"ם? האם התשובה תלויה בשתי הגירסאות?**

❖ **האם לאור מקור 18 יש עדיפות לאחת הגירסאות?**

20. כסף משנה (פירוש על הרמב"ם) הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה א

ונראה מדברי רבינו שמפרש... [ש]שמטת קרקע אף בזמן הזה נוהגת מן התורה:

21. כסף משנה (פירוש על הרמב"ם) הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ט

ומה שכתב חוץ משביעית בארץ וכו'. לא קאי אלא לשמטת כספים דאילו שביעית בארץ אף בזמן הזה הוא מדין התורה כמו שכתבתי בריש פרק ט:

❖ **איזו גירסה היתה לכסף משנה בדברי הרמב"ם בפרק י? מה הוא לומד ממנה?**

22. בית יוסף יורה דעה סימן שלא

שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג, כלומר: מדאורייתא אינה נוהגת, אבל מדרבנן נהגא. וכך הם דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה.

לא קאי אלא... - דברי הרמב"ם בסוף ההלכה שהשמיטה נוהגת רק 'מדבריהם', נסובים רק על שמטת כספים, כי שמיטת קרקעות מדאורייתא אף כשאין היובל נוהג.

❖ **ר' יוסף קארו חיבר גם את הספר 'בית יוסף' כפירוש על הטור, וגם את החיבור 'כסף משנה' כפירוש על הרמב"ם. האם יש התאמה בין דבריו בשני החיבורים?**

23. הרב עובדיה יוסף - שו"ת יביע אומר חלק י - יורה דעה סימן לז אות ב

והבית יוסף עיקר משום דנחית להלכה יותר... ועוד שהכסף משנה הוא פירוש לדברי הרמב"ם ואינו לפסק הלכה, מה שאין כן השולחן ערוך שהוא לפסק הלכה... והוא הדין לגבי הבית יוסף, שהוא עיקר להלכה נגד הכסף משנה.

❖ **לשיטת הרב עובדיה יוסף, כמי יש לפסוק כשיש סתירה בין הכסף משנה לבית יוסף? מדוע?**

24. מהר"י קורקוס על רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ט

בספר כתיבת יד {כתב יד מדויק של הרמב"ם} מצאתי כלשון הזה: ... ונוהגת שביעית בארץ מדבריהם... והרי זה מבואר שדעתו כדעת שאר הפוסקים {ששמיטה בזמן הזה דרבנן}.

❖ **מדוע מהר"י קורקוס חולק על דברי הכסף משנה?**

דנחית להלכה יותר... - יורד יותר להלכה. כלומר, חיבור 'בית יוסף' נכתב כפירוש יותר הלכתי, שמביא את מקורות ההלכה ודן בהם עצמאית, לכן יש להעדיף אותו על פני פירוש 'כסף משנה', שהוא פירוש על הרמב"ם, ולא חיבור הלכתי עצמאי.

25. *עיון נוסף* ערוך השולחן העתיד הלכות שמיטה טו (ה - י)

ומבואר מדברי הרמב"ם דשביעית בזמן הזה דאורייתא. וכן הוא מפורש שם בפרק ד דין כה: 'אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל לבד... ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית', עד כאן לשונו. ומדלא ביאר דבזמן הזה דרבנן כדרכו בכל מקום, מבואר דמן התורה הוא.

❖ האם הדיוק שבעל ערוך השולחן מדייק בדברי הרמב"ם בפרק ד, שבזמן שאין בית מקדש נוהגת שמיטה מהתורה, נכון גם לזמננו? אם לא - מדוע?

26. *עיון נוסף* הרב קוק-שבת הארץ מבוא אות ה

והדבר תמוה, שהיכן מצינו שהלשון "שלא בפני הבית" יהיה משמע שלא בזמן שהיובל נוהג? ומה ענין זה לזה? ... שכן הדין בשמיטה, כמו בתרומה, שאין השמיטה תלויה בקדושת בית המקדש... ולעולם דווקא אם כל יושביה עליה, וכשהיובל נוהג, שאין השמיטה תלויה אלא ביובל ולא בבית המקדש...

❖ כיצד דוחה הרב קוק את ראייתו של ערוך השולחן מלשון הרמב"ם 'שלא בפני הבית'?

יחידה ד: הלכה למעשה בימינו

27. טור יורה דעה הלכות תרומות ומעשרות סימן שלא

האידינא – בזמן הזה.

ובשביעית היא שמיטה ואסור בחרישה ובזריעה ובכל עבודת קרקע ובארץ ישראל האידינא מדרבנן.

28. חזון איש סימן ג אות ח

ונראה דלענין שביעית בזמן הזה, יש לסמוך שהוא מדרבנן שזו דעת הרמב"ם... [ובכסף משנה נדחק שם].

29. הרב קוק אגרת תקנה

גוף השמיטה בזמן הזה לא יוכל שום אדם לכחש, שסוגיין דעלמא היא שהיא מדרבנן, וכיון שעל כל פנים דעה יחידית נמצאת שהיא בטלה לגמרי בזמן הזה, שוב אין לנו יכולים למחות בידי מי שנוהג היתר... אלא שמפני חומר הענין, ביסוד קדושת הארץ, אנו צריכים לחוש להסוברים שהיא מהתורה גם בזמן הזה.

סוגיין דעלמא – כך מבינים רוב העולם את הסוגיה.

❖ **מה הכוונה 'סוגיין דעלמא'? מדוע צריך לדעת הרב קוק להחמיר במצוות השמיטה למרות שהיא לכל היותר מצווה מדרבנן?**

30. חזון איש שביעית סימן כא אות ב

ואף אם ישוּבו ישראל על אדמתן קודם ביאת הגואל, לא ינהג יובל, דהא בעינן שיהא כל שבט על חלקו... ונראה דהיינו על חלקו שזכה בכח החלוקה, ובגורל על פי ה', והכא כיון שגלו אבדו זכותן הראשונה... וכי יבוא הגואל במהרה תהיה חלוקה חדשה... לא שייך חזרת שבטים על אדמתן קודם הגאולה, דכיון דעתידה ארץ ישראל שתחלק חלוקה חדשה, בטלה חלוקה ראשונה, וגם אי אפשר שיהוג יובל משום דקודם חזרת נבואה אין אנו בקיאים ביחוס השבטים.

❖ **מדוע לדעת החזון איש גם אם ישוּבו עשרת השבטים, לא ינהג יובל מהתורה?**

האם הבטחת ה' שתהיה ברכה לשומרי שמיטה תתקיים גם בימינו כאשר השמיטה היא מדרבנן?

31. ספר מאירת עיניים (סמ"ע) חושן משפט סז, ב

ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, בכל מקום. וטעמם, כדי שלא תשתכח תורת שביעית מישראל.

אבל חרישה וזריעה לא אסרו בשביעית ויובל כדי שלא תשתכח, שלא היו רוב הציבור יכולין לעמוד בו ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים שביעית ויובל... דדוקא בזמן שהיה שמיטה ויובל נוהג מן התורה, היתה מקויימת בהן הברכה לגדל בשנה שישית לשלש שנים.

❖ **מדוע לדעת הסמ"ע חכמים לא גזרו בשנת היובל איסור מלאכה בקרקע?**

32. חזון איש סימן יח סעיף ד

ובסמ"ע פירש כוונת תוספות בהא דלא תיקנו יובל בזמן הזה משום דאין רוב הציבור יכולין לעמוד, שאין הברכה אלא בזמן שהוא מהתורה...

אבל לפי מה שכתבת... מסתבר דהיתה הברכה גם בבית שני, וגם אחר החורבן {למרות שהשמיטה אז נהגה מדרבנן}. דבית דין של מעלה עושין מה שגוזרין בבית דין של מטה, והברכה נאמרה אחר שעשו את ההשתדלות או במקום שנפטרו מהשתדלות, ועד כמה להשתדל מסור לחכמים על פי עיון התורה ברוח קדשם.

דבית דין של מעלה עושין... – אם חכמים גוזרים דבר מה, ה' מתחשב בזה, כאילו ציוה הוא בעצמו.

❖ **מהי סברת החזון איש שהביאה אותו לחלוק על הסמ"ע?**

❖ **לדעת החזון איש יש ברכה לשומרי השמיטה גם בזמן הזה, אך היא מותנית בכך שנעשה השתדלות, מהי לדעתכם ההשתדלות שצריך לעשות לדעת החזון איש?**

סיכום

יחידה א: הקשר בין השמיטה ליובל

האם שמיטה ויובל נהגו מן התורה בזמן בית שני?

- 1. גמרא בערכין (מקור 1)** - רק במצב שכל השבטים נמצאים בנחלתם - נוהג היובל מדאורייתא. לכן בזמן גלות עשרת השבטים¹, לא נהג היובל מהתורה. עם זאת, המשיכו לספור את שנת היובל כדי לחשב מתי חלה שנת השמיטה.
- 2. דעת ר"ת (מקור 2)** - מסקנת הגמרא היא שהיובל נהג מדאורייתא בבית שני. כי ירמיה החזיר חלק מסוים מכל שבט כמה שנים אחרי שגלו (וכוונת הגמרא: 'בזמן שגלו מקצתן' הוא כשגלה שבט שלם שהוא מקצת עם ישראל). רמב"ן (מקור 3) - בזמן בית שני לא נהג יובל מהתורה. וקשה על רבינו תם: א. אנשים משאר השבטים שחזרו בבית ראשון, גלו לבבל, ולא עלו חזרה לארץ בזמן עזרא, כמו שמוכח מהפסוקים בעזרא. ב. השבטים לא ישבו בנחלתם הראויה להם. ג. צריך שיהיה בארץ לפחות רוב מכל שבט (לדעתו כוונת הגמרא 'ולא בזמן שגלו מקצתן' היא שמספר ניכר של אנשים משבט מסויים, או מכמה שבטים גלו, ויש שבט שרובו לא קיים), על מנת להתחייב ביובל מהתורה. רמב"ן כתב שיתכן שנהג יובל בזמן בית שני מדרבנן, כמו שנכתב ביוסיפון².

האם נוהגת שמיטה בזמן שאין יובל?

- 3. נחלקו הדעות אם כשיובל אינו נוהג, נוהגת שמיטה: לפי המדרש בתורת כהנים (ספרא מקור 4)** - שביעית נוהגת גם כשאין יובל. ולפי הירושלמי (מקור 5) - דעת רבי שכשאין חיוב יובל, אין גם חיוב שמיטה.
- 4. הגמרא בגיטין (מקור 6)** - הלל (שחי בזמן בית שני, כמאה שנה לפני חורבנו, בדיון מס' 2 דנו אם יובל נהג בזמן בית שני) תיקן 'פרוזבול' שמפקיע את מצוות שמיטת כספים, כי שביעית בזמן הזה מדרבנן. כראיה הגמרא מביאה את דברי רבי שיש שמיטת כספים רק 'בזמן שאתה משמט קרקע'. רש"י (מקור 7) - אביי בגמרא הניח ששמיטת קרקע בימינו מדרבנן, כי סבר כשיטת הירושלמי ורבי (מס' 3), ולא כתורת כהנים. ומשמיטת קרקע למדה ששמיטת כספים אינה מדאורייתא.

יחידה ב: תוקף השמיטה בימינו

שיטה (א): הסוברים ששמיטה דאורייתא

- 5. בעל העיטור (מקור 8) מביא כמה ראיות ששמיטה מדאורייתא בימינו:** א. הגמרא שדיברה בזמן הזה, סוברת שלוקים על תוספת שביעית, ואין מלקות על איסור דרבנן. ב. אין הלכה כרבי כשרבים חולקים עליו.

שיטה (ב): הסוברים שחיוב השמיטה מדברי קבלה

- 6. בית הלוי (מקור 9)** - מעיקר הדין חיוב שמיטה בזמן הזה הוא מדרבנן. אך כפי שמבואר בספר נחמיה, בימי עזרא חתמו ונשבעו על אמנה, שבה התחייבו לשמור שמיטה. השבועה מחייבת גם לדורות בתוקף של 'דברי קבלה'. הרב קוק (מקור 10) והחזון איש (מקור 11) דוחים את דברי הבית הלוי מכמה סיבות: א. בכמה מקומות בגמרא, שהיא אחרי זמן עזרא, נאמר ש'שביעית בזמן הזה דרבנן'. ב. שבועה מהסוג שנשבעו (בלשון 'שבועה') אינה חלה על הדורות הבאים. ג. השבועה - רק בזמן בית המקדש: ד.

¹ גלות עשרת השבטים היא תהליך ארוך, שהחל קודם לגלות שומרון, עוד בזמן אחז מלך יהודה.

² בדפוסים המצויים בידנו, יוספוס פלביוס מתאר בכתביו את שמירת השמיטה בבית שני, ואינו מזכיר כלל את היובל.

השבועה באה לקיים את מצוות שביעית, כפי שהיא ולא להוסיף על חומריתה. (ב - ד - סברא - אין היום תוקף לשבועה)

שיטה (ג): בגלל שאין קדושה בארץ לעניין כל המצוות התלויות בה - גם שמיטה מדרבנן

7. **ירושלמי (מקור 12)** - שני נימוקים שמצוות שמיטה בימינו איננה מדאורייתא: א. קדושת הארץ לעניין המצוות התלויות בה בטלה. ב. הלימוד של רבי (מקור 4), שבזמן שאין יובל אין גם שמיטה. **ספר התרומה (מקור 13)** - כסברא הראשונה בירושלמי. (תוספות למד כפירוש השני בירושלמי, וכך גם רש"י בגיטין)

שיטה (ד): שמיטה מדרבנן, או לא נוהגת בכלל, בגלל שאין בית דין שיספור את השנים

8. **תשובת רז"ה בספר התרומות (מקור 14)**³ - כיון שאין בית דין שימנה ויקדש את השנים, אין דין יובל נוהג וממילא אין חיוב שמיטה מהתורה. **לרז"ה אין שמיטה כלל גם לא מדרבנן, כיון שאין מניין בידי בית דין שיקבע את השנה כשמיטה** (דומה הדבר לעשיית השמיטה בשנה השישית). **הרב קוק (מקור 15)** - לרז"ה צריך בית דין סמוכין. לכן לדעתו **כשבטלו מוסד הנשיאות והסמיכה, בטלה השמיטה. רמב"ן (מקור 16)** - ראב"ד סובר כרז"ה. ולשיטתו אין חיוב שמיטה, אפילו מדרבנן. רמב"ן דוחה: א. מזמן ר' הלל האמורא בטל בית הדין שקידש את החודש. ולמרות זאת, בגמרא רואים שבזמן רב אשי (שחי אחריו) נהגו בשמיטת כספים. ב. בזמננו (בזמננו) מקיימים יושבי ארץ ישראל את מצוות השמיטה. **רמב"ן קורא לראייה השנייה 'מכרעת', כנראה כי היא לא ממקור, אלא ממה שנהגו למעשה.**

9. **הרב קוק (מקור 17)** - גם לבעל המאור וראב"ד אין חיוב שמיטה מצד הדין. אבל, אבותינו הנהיגו וקיבלו עליהם את השמיטה. **לפי דבריו ניתן לדחות את הראייה המכרעת של רמב"ן, כי שמרו שמיטה בארץ ישראל, מכח המנהג.**

יחידה ג: דיון בדברי הרמב"ם

10. **רמב"ם (מקור 19)** - בידינו שתי גירסאות ברמב"ם: לגירסה המדוייקת (המבוססת על כתבי היד), הרמב"ם כתב במפורש שבזמן שאין יובל נוהג, חיוב שמיטה מדרבנן. **מהר"י קורקוס (מקור 24)** - גירסה זו היא הנכונה. לגרסה השניה: (כסף משנה) שמיטת כספים - וודאי מדרבנן. ויש מקום להסתפק אם שביעית בארץ מדאורייתא, או מדרבנן.

11. **כסף משנה (מקור 20-21)** - לרמב"ם שמיטת קרקעות בימינו מהתורה. **בית יוסף (מקור 22)** - לרמב"ם שמיטה בימינו מדרבנן. יש כאן סתירה כי שני הספרים נכתבו על ידי ר' יוסף קארו. **הרב עובדיה יוסף (מקור 23)** - יש לפסוק כבית יוסף שנכתב כחיבור הלכתי, ולא ככסף משנה שנכתב כפירוש על הרמב"ם.

12. **רמב"ם במקום אחר (מקור 18)** - שביעית נוהגת גם כשבית המקדש אינו קיים. *עיון נוסף* **ערוך השולחן (מקור 25)** - מכאן ששמיטת קרקע בזמן הזה מדאורייתא. **הרב קוק (מקור 26)** - דוחה ראייה זו, כי הרמב"ם לא דיבר על זמן שאין יובל אלא כשאין בית מקדש.*

יחידה ד: הלכה למעשה בימינו

13. **טור (מקור 27)** - שמיטה בזמן הזה דרבנן. **חזון איש (מקור 28)** - יש לסמוך על דעת הרמב"ם ששמיטה דרבנן. **הרב קוק (מקור 29)** - 'סוגיין דעלמא' ששמיטה מדרבנן, ויש גם דעות שהיא נוהגת רק מדין

³ שימו לב: אין להחליף בין ספר התרומה (ר' ברוך מגרמייזא, מקור 15) לספר התרומות (ר' שמואל הסרדי, מקור 16).

מידת חסידות, לכן ניתן להקל בה. מצד שני, **כיון שמצוות השמיטה קשורה לקדושת הארץ**, צריך לחשוש לשיטות המעטות שחייב שמיטה בימינו מהתורה.

14. **חזון איש (מקור 30)** - גם אם יעלו כל השבטים לארץ ישראל, כל עוד לא יגור כל שבט בחלקו, לא ינהג יובל. כי נזקקת נבואה גם כדי לייחס כל אדם לשבטו, וגם כדי לבצע חלוקה חדשה של הארץ לשבטים לפי האנשים שיהיו באותה העת, **משתי סיבות אלו, לא ינהג יובל מהתורה, גם כשימצאו השבטים האבודים.**

האם הבטחת ה' שתהיה ברכה לשומרי שמיטה תתקיים גם היום ששמיטה מדרבנן?

ספר מאירת עיניים (סמ"ע מקור 31) - בשמיטה בזמן הזה שהיא רק מדרבנן, הבטחת הברכה אינה קיימת. לכן חכמים לא תיקנו איסור עבודה בקרקע זכר ליובל. **חזון איש (מקור 32)** - גם בזמן הזה מובטחת ברכת התורה לשומרי השמיטה. כי "בית דין של מעלה {ה'}", נותנים תוקף להחלטות של בית הדין של מטה {החכמים}. "זאת בתנאי שעשו את ההשתדלויות המתאימות שהתירו חכמים **כחלק מההשתדלות צריך להתכונן לפני שנת השמיטה כמו שצריך, ולא לסמוך על ברכת ה' שלא תבוא בלי כל מעשה מצידנו.**"

בחן את עצמך

1. האם היו אנשים מעשרת השבטים בבית שני?

- לפי רמב"ן - כן, לפי תוספות - לא.
- לפי רמב"ן היו קצת מכל שבט, לפי תוספות היו הרבה מכל שבט.
- אין מחלוקת שבבית שני לא היו אנשים מעשרת השבטים.
- לתוספות היו קצת מכל שבט, ולרמב"ן לא היו בכלל.

2. לשיטת רש"י, האם בבית שני נהג יובל מהתורה, ולמה?

- לא נהג מדאורייתא בגלל שבטלה קדושת הארץ בגלות, אבל נהג מדרבנן.
- לא נהג יובל, כיון שעשרת השבטים גלו עוד בבית ראשון.
- לא נהג יובל כי לא חזרו כל הגולים מבבל, אם כולם היו חוזרים היה נהג.
- גם אם בזמן עזרא לא נהג מהתורה, אחר כך בזמן החשמונאים היו רוב היהודים בארץ ונהג מהתורה.

3. מה לומד ספר העיטור מזה שהגמרא חשבה שצריכים ללקות על תוספת שביעית?

- שתוספת שביעית היא מאוד חמורה.
- שרק בזמן ששמיטה מהתורה יש תוספת שביעית.
- שהגמרא שם אינה להלכה.
- ששמיטה בזמן הזה מדאורייתא, אחרת לא היו לוקים עליה.

4. מדוע 'בית הלוי' אומר שמספר נחמיה מוכח ששמיטה מ'דברי קבלה'?

- כיון שבספר נחמיה כתוב שעלו לארץ ועשו שמיטה, ורואים שחייבים גם בבית השני.
- נחמיה עלה לארץ ובנה את חומת ירושלים, ולכן הוא גרם ששמיטה תהיה מהדין.
- כי בספר נחמיה יש שבועה שהשביעו את העולים לקיים שמיטה, והיא מחייבת גם אותנו.
- בספר נחמיה יש סודות עליונים בחכמת הנסתר, ולכן המצווה מ'דברי קבלה'.

5. מדוע לדעת ר' זרחיה הלוי המובא בספר התרומות אין היום שמיטה מדאורייתא?

- כי אין בית דין שיכול לספור את השנים כדין.
- כי אין לנו בית מקדש.
- כי הקדושה בארץ אינה קיימת כיום.
- כי כמו שתרומות ומעשרות לא נוהגים היום מהתורה, גם שמיטה לא נוהגת.

6. האם לדעת ר' זרחיה הלוי צריך לנהוג שמיטה בארץ בימינו?

- להבנת ר' יוסף קארו - לא, להבנת הרמב"ן - כן בגלל שזה מנהג.
- לא צריך וזו רק מידת חסידות.
- להבנת הרב קוק - צריך ממנהג, להבנת הרמב"ן - לא צריך לנהוג בכלל.
- צריך לנהוג שמיטה בגלל שמנהג ישראל דין הוא.

7. ר' יוסף קארו חיבר את ה'כסף משנה' ואת ה'בית יוסף'. כמי ההלכה אם יש סתירה?

- א. הלכה כבית יוסף: בגלל שהספר נושא את שמו של ר' יוסף הוא הקפיד יותר לדייק בו.
- ב. הלכה כבית יוסף, כי זהו חיבור שר' יוסף כתב אותו להלכה.
- ג. אם השאלה היא בדברי הרמב"ם - הלכה ככסף משנה, אם בדברי הטור כמו הבית יוסף.
- ד. הולכים לחומרא אם זה דאורייתא, ולקולא אם דרבנן.

8. אם ימצאו את עשרת השבטים האבודים, וכולם יגיעו לארץ, האם שמיטה ויובל ינהגו מדאורייתא?

- א. לא, כיון שצריך שהשבטים ישבו לפי הנחלה שמחלקים להם.
- ב. כן, כי כל עם ישראל יהיה כאן.
- ג. זו שאלה לא מעשית, וכשתקרה נצטרך לדון בה.
- ד. לא, כי לא נוכל לעשות היתר מכירה אם שמיטה תהיה דאורייתא.

9. האם ה' נותן ברכה לשומרי השמיטה בזמן הזה שהשמיטה דרבנן?

- א. כל אחד והברכה שמגיעה לו.
- ב. לפי החזון איש - כן, כי בשמים מקיימים מה שגוזרים כאן. לפי הסמ"ע - לא, כי הברכה רק בזמן שהמצוה מדאורייתא.
- ג. לפי החזון איש - לא מקבלים ברכה כי אפשר לעשות היתר מכירה. לפי הסמ"ע - מקבלים ברכה.
- ד. לפי החזון איש - מקבלים בזמן הזה יותר, כי הנסיון גדול יותר. לפי הסמ"ע - מקבלים את אותה ברכה.

10. בדיון שהתרחש בכנסת (בסיפור) טען נציג האוצר טען שבזמן שאין בית מקדש אין גם שמיטה מהתורה. נציג החקלאים ענה לו שנכון שאין שמיטה מהתורה, אבל יש לכך סיבה אחרת. מהי?

- א. אין שמיטה כשאין בית דין שיכולים לספור את השנים.
- ב. אין שמיטה כי אין יובל, ואין יובל לא כל השבטים בארץ.
- ג. אין שמיטה כי קדושת הארץ התבטלה.
- ד. כל התשובות נכונות.

תשובות:

- 1. ד
- 2. ב
- 3. ד
- 4. ג
- 5. א
- 6. ג
- 7. ב
- 8. א
- 9. ב
- 10. ד